

ANTIGONE

En lärarhandledning av
Louise Jervfors Turner

OKTOBER TEATERN

Det här är en lärarhandledning som du som lärare kan använda dig av för att diskutera föreställningen *Antigone* tillsammans med dina elever.

Du kommer att finna förslag på övningar och diskussionsfrågor utifrån föreställningen du och dina elever tagit del av. Du behöver inte göra alla uppgifter utan du kan välja de du tycker passar just din klass bäst.

Du som lärare behöver inte heller själv vara expert på pjäsens tematik eller frågeställningar och du behöver heller inte ha någon förkunskap i hur man leder den här typen av övningar.

Att arbeta utifrån en lärarhandledning ger eleverna en chans att berika och fördjupa teaterupplevelsen och sätta ord på den. I samtalet kan de mötas, ta del av varandras upplevelser och tolkningar och få syn på andras och egna värderingar med nya ögon.

En föreställning skapas i nuet i mötet mellan skådespelare och publik. Teatern berättar med bilder, musik, text, tystnad, ljus, ljud, färg och rörelse. Den kan vara verklighetstrogen ibland och symbolisk och mystisk ibland. Upplevelsen kan vara svår att sätta ord på och en del kanske tycker att vissa saker är konstiga, men har inte desto mindre lämnat ett avtryck eller en känsla hos åskådaren.

Teatern speglar den värld vi lever i och kanske kan den hjälpa oss att förstå den lite bättre. Den tar upp stora frågor om samhället, död, kärlek och relationer, frågor många unga tänker på.

Oftast kan det vara frågorna en föreställning väcker som är mer intressanta än svaren. De frågor och funderingar som uppstår efter att ha tagit del av den här föreställningen är högst individuella och färgade av varje individs förutsättningar och erfarenheter.

Vuxna och unga upplever ofta teater på olika sätt. Föreställningen *Antigone* är skriven av en vuxen, regisserad av en vuxen, spelad av vuxna osv. Därför är det extra viktigt att de ungas tolkningar och synpunkter får uttryckas utan att de nödvändigtvis används som ett sätt att uppfostra dem på. Unga föredrar ofta starka känslor, kontraster mellan allvar och humor, det dramatiska. I diskussionerna finns det inget rätt eller fel. Det finns inget facit. Både synpunkter och tolkningar kan skiljas åt och så måste det få vara, det gör teaterupplevelsen bara mer intressant!

Index

Sida 4 Inför teaterbesöket

Sida 4 Under besöket

Sida 4 Tillbaka i klassrummet

Sida 6 Sofokles och Jean Anouilh

Sida 7 Antigone

Sida 8 Makt, religion och Grekland under antiken

Sida 10 Diskussionsfrågor

Sida 10 Heta stolen

Sida 10 Spellista

Sida 11 Antigone på TV

Sida 11 Kollage

Sida 11 Skriv en dikt eller en låt

Sida 11 Hitta på ett alternativt slut

Sida 11 Antigones dagbok eller ett brev

Sida 12 Teater under antiken

Sida 13 Referenser

Inför teaterbesöket

Gör inte besöket till en skoluppgift! Risken är då att den konstnärliga upplevelsen blir begränsad och inte lika lustfylld.

Praktisk information är dock bra, såsom tåg- eller busstider, samlingsplats, tid då föreställningen startar, föreställningslängd osv. Många kanske aldrig har varit på en teater tidigare? Berätta gärna kort om vad som brukar ske samt om skillnaden mellan bio och teater. I teatern är publiken medskapare och påverkar med sin närvaro och sina reaktioner det som sker på scenen.

Påminn gärna eleverna om att stänga av mobilerna.

Om du vill kan du förbereda eleverna genom att berätta lite om tematiken i pjäsen eller om pjäsförfattaren (du hittar några länkar längst ner i denna lärarhandledning under extraövningar). Du behöver naturligtvis inte och det behöver heller inte vara alltför ingående!

Under teaterbesöket

Det är inte säkert att de tystlåtna i klassen är de som är mest engagerade i föreställningen. Ibland kan en högljudd publik vara den mest engagerade. Pjäsen kanske väcker oro, pinsamheter, jobbiga minnen eller annat som får publiken att skratta nervöst, prata sinsemellan eller på annat sätt låta. Att de låter behöver inte betyda att de inte tar till sig av det som sker på scenen.

Skådespelarna är vana vid detta och oftast tolkar de sorl från publiken som att den är engagerad.

Du som lärare känner naturligtvis dina elever bäst och vet när de går över en gräns, men försök gärna att inte misstolka dem om de låter!

Efter föreställningen är det bra att ha lite tid på sig för att låta pjäsen sjunka in. Kanske någon behöver sitta kvar i några minuter, kanske någon vill kika lite på scenografin?

Tillbaka i klassrummet

Objektiv beskrivning av pjäsen

Försök att få eleverna att på ett så objektivt sätt som möjligt beskriva föreställningen. Detta är ett bra sätt för att påminna sig själva och varandra om vad ni sett. Ju utförligare ni kan vara, desto lättare att senare ha ett öppet klimat för olika tolkningar.

Vad handlade pjäsen om? Var utspelade den sig? När? Vilka var karaktärerna? Hur såg scenografin ut? Fanns det musik med? Vad hade skådespelarna för kläder på sig? Bilder? Ljus?

Ytterligare ett sätt att minnas pjäsen är att låta alla elever blunda och tänka ut någon detalj som gjort avtryck.

Kanske var det någon sade, en blick, en ljusförändring, en rörelse eller en ljud-effekt eller en kombination av dessa? Försök få eleverna att inte lägga någon värdering i sin observation än.

Eftersom det inte finns ett facit på en upplevelse är det bra att ställa öppna frågor till följande uppgifter. Hur tänker du? Varför tror du att? Det vill säga frågor som börjar med: när, var, vad, varför, vem, hur, på vilket sätt?

Korta beskrivningar av de olika delarna som bildar en föreställning:

Regi och skådespeleri. Ungefär åtta veckor innan premiär börjar regissören och skådespelarna repetera, öva tillsammans. Antigone repades in under sju veckor hösten 2023 och skådespelarna heter Dennis Önder, Mariam Namov, Polly Kisch och Simon Mezher.

Producent är Annika Fridman. En teaterproducent tar bland annat hand om publikkontakt, bokningar, tidsplanering och marknadsföring.

Regissören är den som bestämmer över föreställningens helhet och hur den ska bli. Regissören till Antigone heter Mia Ringblom Hjertner.

Manuset är själva texten och det som skådespelarna säger. Sofokles skrev Antigone och Greta Salenius skrev översättningen.

Scenografi är själva rummet/scenen som pjäsen spelas på/i. Möbler, golvet, väggar, färgval. Det var Jonas Holmberg som gjorde scenografin till Antigone. Jonas gjorde också affischen.

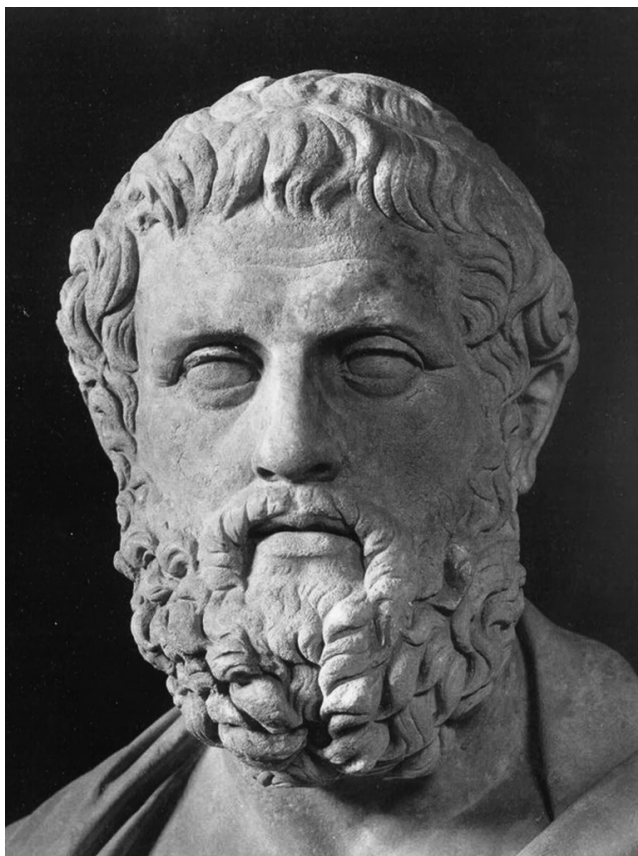
Kostym är kläderna som skådespelarna har på sig. Till Antigone var det Märta Fallenius gjorde kostym.

Ljus – på teatern har man speciellt ljus som ska förstärka det som händer på scenen. Det var Tomas Larsén som satte ljus till Antigone.

Ljud – även ljudet är viktigt och finns till för att förstärka det som händer på scenen. Det kan vara musik eller andra ljud t.ex ljudupptagningar från krig, folkmassor osv. Ljuddesign gjorde Mattias Skantze.

Mask heter allt som har med smink, peruker, masker etcetera att göra. Mimmi Lindell gjorde mask.

Lärrarhandledningen - skrevs av Louise Jervfors Turner

Sofokles och Jean Anouilh

Sofokles levde ungefär 500 år f.Kr och är en känd pjäsförfattare. Han var också politiker, militär, musiker och atlet. Han blev känd redan som 16-åring när han fick i uppdrag att leda en korus (en slags talkör) på en stor fest i Aten.

Under sitt liv skrev han ungefär 120 pjäser. De han är mest känd för är Antigone och Kung Oidipus. Kanske har du hört talas om Oidipuskomplexet?

I Sofokles pjäser, som oftast var tragedier, var det gudarna som styrde över människorna även om de olika karaktärerna i pjäsen nu fick större plats än innan. Om människorna i Sofokles pjäser försöker undvika de öde gudarna bestämt åt dem, går det oftast åt skogen för människorna.

Den version av Antigone som vi på Oktoberteatern använt oss av är skriven av fransmannen Jean Anouilh. Versionen är baserad på Sofokles Antigone och är den pjäs Jean Anouilh blev mest känd för, även om han skrev många andra pjäser också. Han var en av Frankrikes mest produktiva författare efter andra världskriget. Mycket av Anouilhs arbete behandlar teman för att upprätthålla integritet i en värld av moralisk kompromiss.

Det var på 1940-talet som Anouilh började skriva pjäser där huvudpersonerna gjorde uppror mot sitt förflutna för att istället hävda sitt eget oberoende. Huvudpersonerna i dessa pjäser var ofta unga, idealistiska och kompromisslösa som behöll sin integritet bara genom att välja döden. Den mest kända pjäsen i denna grupp är alltså Antigone. Franska teaterbesökare tolkade pjäsen som en samtida politisk liknelse. Anouilh själv ansåg sig dock vara opolitisk, något som varit mycket omdiskuterat.

Antigone

För länge sedan, i staden Thebe, bodde Antigone och hennes familj. Hon och hennes syster Ismene flyttade till deras morbror Kreon sedan deras föräldrar gått bort. Antigone var förlovad med Haimon, som var Kreons son. I början av berättelsen om Antigone får vi veta att systrarna tidigare haft två äldre bröder. Dessa har mördat varandra i en hopplös kamp om makten över staden de levde i. Antigone är, i vår version, en berättelse om en ung persons kamp för att hitta sin röst och följa sin övertygelse, trots att vägen är mycket svår. Antigone har den unga människans fria blick som speglas i de vuxnas blindhet. Det är också berättelsen om en familj som slås sönder i skuggan av våld med dödlig utgång mellan familjemedlemmar.

Längd: ca. 75 minuter

Antiken

För att bättre förstå de olika karaktärernas agerande i pjäsen kommer här lite information om hur det var att leva som kvinna i anticens Grekland, samt vilken påverkan religion hade på människorna.

Under antiken kom man på ett nytt sätt att styra en stat: Demokrati! Detta innefattade dock inte slavar eller kvinnor. Kvinnorna fick inte ha med vare sig politik eller krig att göra. Det ansågs viktigare att hålla kvinnor uteslutna från demokratin än att göra skillnad på klass. Alla män (utom slavar) var inkluderade i demokratin. Som kvinna hade du inte rätt till utbildning och om du förlorade oskulden innan äktenskapet, kunde du säljas som slav. Kvinnan förväntades hålla sig till hushållssysslor och barnuppfostran.

Alla kvinnor hade en förmyndare, vilket var den närmaste manliga släktingen. Om hon var rik, vilket hon kunde vara pga hemgift eller arv, var det förmyndaren som skötte hennes ekonomi.

En flicka blev vanligtvis bortgift vid 14-års ålder och då med en man som var kring 30 år. En man fick ha många älskarinnor, det fick inte kvinnan.

Hon fick bara umgås med de män som fanns i hushållet. Om hon gick ut, var hon tvungen att vara beslöjad. All handling sköttes av slavar.

För en respektabel kvinna var det en skam att bli omtalad offentligt oavsett om det handlade om beröm eller klander. Det enda undantagen var den religiösa sfären och i begravningsammanhang.

Kreon var morbror och förmyndare till Antigone. Att Antigone visade honom olydnad var såklart extremt skandalöst!

Det enda tillfälle när det var socialt accepterat för en kvinna att delta i det offentliga livet och fritt umgås med män, var den religiösa sfären. Detta gällde även överklassens kvinnor, som normalt var de mest isolerade av alla kvinnor i Aten. Till överklassens kvinnor hörde Antigone då Kreon var kung. Även aristokratiska kvinnor deltog i religiösa festivaler, processioner och offentliga ritualer. Detta var de enda tillfällen när de kunde ses offentligt utan att det sågs som en skam för dem, och de kunde då också fritt umgås med män utan att det betraktades som skandalöst.

Kvinnorna som levde i Sparta är dock undantagna från allt detta. De levde betydligt friare och under samma förhållanden som männen.

I antikens Grekland kunde man söka hjälp i mystiska och halvt magiska kulter. Man kunde också man vända sig till orakel för att få råd. Apollos orakel i Delfi var det mest kända, men folk företog också långa pilgrimsfärder till andra heliga platser i Grekland för att få veta något om sitt kommande öde.

Det fanns många olika gudar och till deras ära ordnades stora högtider och man offrade också till dem både i hemmen och på olika små altare. Varje region hade sina egna gudar, men det fanns också gudar och gudinnor som var gemensamma för alla greker. Många av dem omnämns i Homeros i hans verk Iliaden och Odysseen. De mest kända var bland annat Zeus, Ares och Afrodite.

Dessa gudar var mycket mänskliga och var inblandade i jordiska händelser och affärer på ett väldigt naturligt sätt. Att gudarna lade sig i människornas liv då och då ansågs självklart. Historierna om dem berättar om många mänskliga svagheter - gudarna var avundsjuka och svartsjuka, och de kunde både skämta, vara otrogna och slåss.

Zeus, den högste guden, känd för sin vana att slunga straffande blixtar, var visserligen skrämmande, men ofta framställdes han också som en välmenande och lite klantig medelålders gubbe som ägnade sig väl mycket åt att ragga tjejer. Afrodite, kärlekens och frukt-samhetens gudinna, var även en fåfång kvinna med både bra och dåliga egenskaper. Man trodde att gudarna ofta ingrep i människors liv om något hade väckt deras misshag, vilket är precis det som hände i pjäsen om Antigone.

Antigone var övertygad om att gudarna tyckte att hon gjorde rätt som begravnade sin bror. Grekerna trodde att gudarna var noga med att man visade dem respekt, höll sig väl med dem och offrade till dem. Om man retade gudarna genom att strunta i det, kunde det gå riktigt illa, vilket ju var precis vad som hände i slutet av pjäsen.

Diskussionsfrågor

Antigones dilemma är alltså om hon ska följa sin moraliska plikt och begrava sin bror Polyneikes, eller om hon ska lyda lagen och kung Kreon av Thebe.

Diskussionsfrågor:

Varför upplever Antigone att Kreon är orättvis?

Kan du komma på exempel när lagen kan stå i kontrast till ett moraliskt dilemma?

Heta stolen

Instruktioner. Ställ bänkar och bord längs klassrummets väggar och ställ alla stolar i en ring i mitten av rummet. Låt eleverna sitta på stolarna. Ha alltid en stol tom. Säg ett påstående (se nedan). Om eleven håller med, byter den stol. Fråga några elever hur de tänkte efter varje påstående. Det är okej att ångra sig om någon klasskompis har bra argument för eller emot det man nyss själv ansåg.

- Vi har regler på skolan som är orättvisa.
- Jag har blivit orättvist behandlad eller bestraffad någon gång.
- Om man gör fel, bryter mot någon regel för att man inte kan göra något annat, bör man bestraffas.
- Man kan alltid vara rättvis.
- Jag är beredd att bryta mot lagen om jag tycker den är orätt?
- Man får bryta mot lagen om man tycker den är orättvis.
- Alla får säga vad man vill till vem som helst.
- Alla ska få samma straff om man bryter mot samma regel.
- Det är alltid viktigt att säga vad man tycker även om någon annan blir ledsen.
- Om jag tycker mig veta vad som är rättvist kan jag tvinga alla andra att göra som jag säger.
- Läraren bestämmer vad som är rätt och fel och jag måste göra som läraren säger

Spellista

Gör en spellista som Antigone hade kunnat göra om Spotify funnits på hennes tid. Den ska spegla hennes personlighet. Motivera antingen muntligt eller skriftligt hur du tänkte.

Antigone på TV

Dela in klassen i grupper om ca 5 elever. De har 15 minuter på sig att hitta på en kort scen med en början, en handling och ett slut. Här kommer förutsättningarna:

Om Antigone och hennes familj funnits idag, hade de förmodligen haft en TV show av något slag. Välj en TV show som karaktärerna kunde ha varit med i (exempel Wahlgrens värld, gift vid första ögonkastet, någon TV serie osv.) Se till att scenen innehåller liknande konflikter som de Antigone råkar ut för. Scenen kan antingen innehålla en lösning på problemet eller sluta i katastrof. Ett tips är att ha som regel att köra på den första idé som kommer för att undvika diskussioner om vilken idé som är bäst eller prestationsångest. Sedan kan alla i gruppen fylla på med ideer till grundidén.

Visa upp scenen för klassen.

Kollage

Gör ett kollage som illustrerar ett eller flera teman i pjäsen. Bilderna du väljer ska vara genomtänkta att du ska kunna motivera varför du valde just de du valt. Du får gärna lägga till pratbubblor eller klippa ut ord som tydliggör ditt budskap.

Skriv ett tal

Antigone har fått i uppdrag att hålla ett tal för FN. Skriv ett tal om hennes syn på kvinnans roll. Diskutera utifrån det Antigone är med om som kvinna i pjäsen, men går det att vinkla på något sätt så att talet blir aktuellt för det som händer i världen i nutid?

Skriv en dikt eller en låt

Skriv en dikt eller en låttext som Antigone och Kreons kamp.

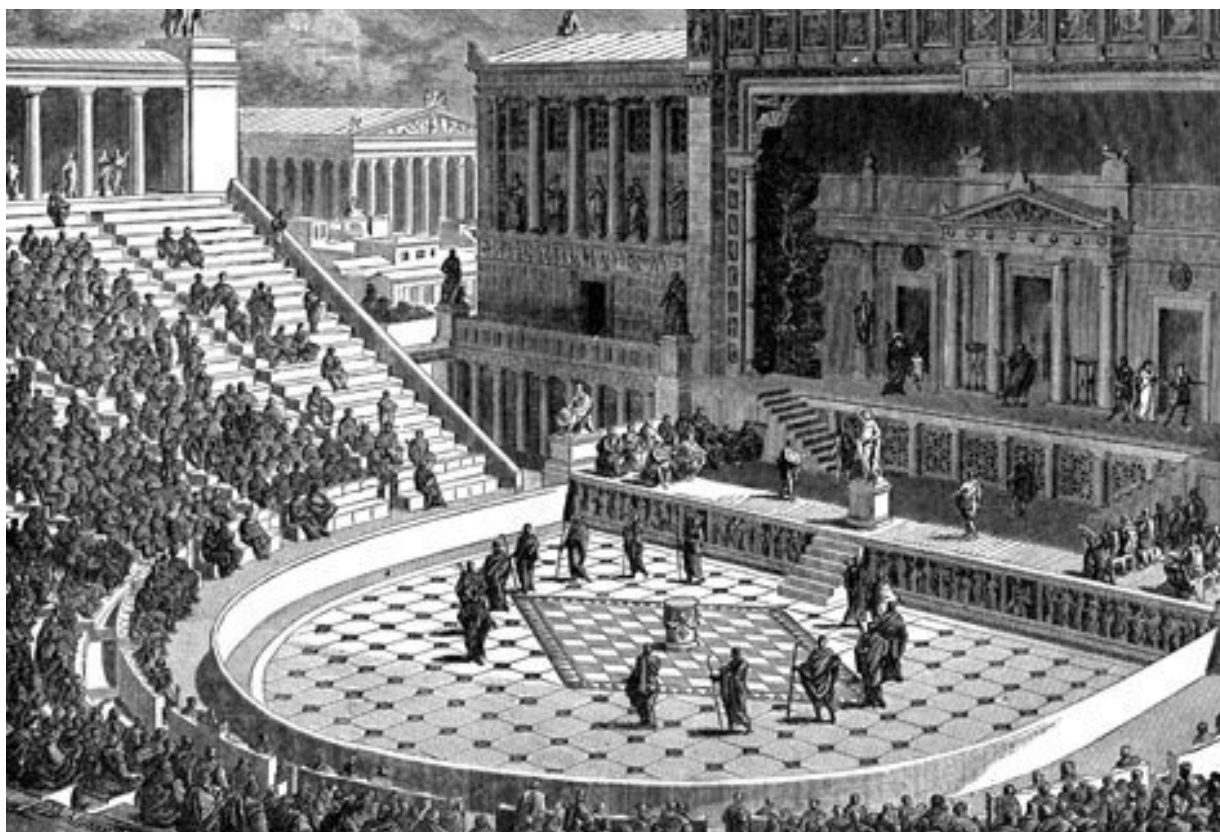
Hitta på ett alternativt slut

I grupper om 4, hitta på antingen en ny scen eller ett nytt slut till Antigone. Vad händer och vilka karaktärer är med? Kör på den första idé som kommer för att undvika att hamna i diskussion, risken är annars att det inte blir någon scen.

Antigones dagbok eller ett brev

Tänk dig att du är Antigone. Skriv dagbok eller ett brev på ett A4 till en av de andra karaktärerna i pjäsen utifrån Antigones ståndpunkter.

De andra karaktärerna är: Kreon, Haimon, Ismene, Amman och Vakterna.

Teater under antiken

Här kommer en uppgift för er som vill fördjupa er mer i hur man spelade teater under antiken.

På 500-talet f.Kr. uppkom konsten att spela teater i Aten. Det hela började med en fem dagar lång religiös fest till vinguden Dionysos ära som hölls varje år i staden. Under festen tävlade deltagarna om vem som på bästa sätt komponerade och sedan framförde körsånger till guden.

Dela upp klassen i grupper och ge dem en fråga var att svara på och redovisa inför klassen. Använd gärna bilder.

Var sattes grekiska pjäser upp?

Hur såg scenen ut?

Vad hade man för scenografi och rekvisita?

Under vilken årstid spelades teater? Vilken tid på dygnet?

Vilka var skådespelarna? Vad hade de för kostym på sig?

Vilka var publik? Hur uppförde sig publiken? Vad ville publiken, bli underhållna eller upplysta?

Vilka teman hade pjäserna?

Vad var manusförfattarens roll i pjäserna?

Referenser

Läroplan (Lgr11) för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet - Skolverket

Lärarhandledningar | Riksteatern

Pedagogiskt material ~ Unga Klara

<https://www.arbetaren.se/2014/10/24/antigones-vagran-ar-vart-dilemma/>

<https://kulan.stockholm/pedagogiskt-material/litteratur-i-undervisningen/>

<https://docplayer.se/3471592-Antigone-pedagogiskt-material.html>

<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/gudar-och-gudinnor-i-grekisk-mytologi#>

<https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/fortiden-och-antiken/antikens-grekland>

<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/grekiska-gudar-och-hjaltar>

<https://humanities.wisc.edu/assets/misc/Teaching-Antigone-Resource-Guide.pdf>

https://academickids.com/encyclopedia/index.php/Antigone_%28Sophocles%29

<https://www.digitaltheatreplus.com/title/antigone>

<https://www.storyboardthat.com/sv/lesson-plans/antigone-av-sofokles>

Handledningen är utformad av
dramapedagog Louise Jervfors Turner
För mer frågor och information,
kontakta oss på info@oktoberteatern.se

OKTOBER TEATERN

Med stöd av Södertälje Kommun, Statens Kulturråd och Region Stockholm.
Läs mer på www.oktoberteatern.se eller kontakta oss på 08-550 370 70